

Література:

1. Анастаси А. Психологическое тестирование / А. Анастаси, С. Урбина. – СПб.: Питер, 2001. – 688 с.
2. Калашников Д.Г. Учебник персонального тренера: Теория и методика фитнес-тренировок / Д.Г. Калашников. – 2003. – С. 153.
3. Хакхаузен Х. Мотивація і діяльність / Х. Хакхаузен. – М., 1986. – Т.І
4. Хакхаузен Х. Мотивація і діяльність / Х. Хакхаузен. – М., 1986. – Т.ІІ
5. Електронний ресурс: http://www.skistop.ru/sportblock/professionals/mass-media/trener_luchshij_drug_ili_tiran/

СТРУКТУРА СИСТЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

Яніна Восвода

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

Туризм у сучасному світі є важливою складовою економіки багатьох країн та однією з найпопулярніших форм змістовного проведення дозвілля. Під час подорожей виникає ціла низка різноманітних потреб які, в свою чергу, вимагають задоволення шляхом використання туристичного продукту, тобто надання різних видів послуг та певної сукупності предметів споживання. Складовими якості туристичного продукту є якість послуг та якість обслуговування, які, великою мірою, визначаються якістю підготовки кадрів, їх умінням вирішувати виробничі питання та спілкуватися зі споживачами.

Важливість та сутність досліджень щодо особливостей підготовки кадрів для туристичної сфери за кордоном та в Україні доводили В.К. Федорченко, Т.А. Дьорова, І.В. Зорін, І.М. Мініч та ін. Вони розглядали проблеми, що склалися в даному напрямку, доводили важливість фундаментальної туристичної освіти в Україні; вивчали теоретичні засади кадрового забезпечення сфери туризму в Україні.

Метою дослідження є розгляд деяких моделей підготовки кадрів для туристичної сфери, характеристика її етапів та історичних особли-

востей, визначення основних напрямків підготовки фахівців для галузі туризму.

На нашу думку, кваліфікація кадрів у туризмі повинна визначатися за двома критеріями: професійним та особистісним. Вимоги особистісного характеру можуть бути загальними (порядність, тактовність, витримка, почуття гумору тощо) та професійно значимими (комунікабельність, відповідальність, доброзичливість, культура поведінки та мовлення, знання поезії, літератури, драматургії, образотворчого мистецтва, фольклору, деяких питань економіки, політики). Відповідні риси характеру формують мотивацію у виборі професії, тому вже на перших етапах професійної орієнтації потрібно виявляти людей, потенційно здатних до роботи в даній галузі.

Процес такого виявлення може відбуватися шляхом використання традиційних форм, у вигляді проведення лекцій та бесід у різних навчальних закладах; створення спеціалізованих та навчальних закладів, різних форм навчальної орієнтації (гуртки за інтересами, курси тощо) та системи тестів. Комплекс таких тестів повинен бути багатоступеневим, охоплювати широке коло питань особистого характеру, щоб максимально визначити здатність конкретної людини працювати саме в даній галузі. Тести можуть бути для професійно орієнтованої та неорієнтованої молоді. У першому випадку вони проводяться через систему форм сучасної довузівської підготовки, а в другому – переважна більшість випускників загальноосвітніх шкіл.

Першим етапом може бути проведення тестів, призначених для роботи з абітурієнтами, що не мали попередньої фахової орієнтації. В цьому випадку розробники повинні включати питання на виявлення рис характеру, необхідних для роботи з людьми, можливостей отримання задоволення від спілкування, від наданої ними послуги. На другому етапі спрямованість тестів повинна виявляти мотивацію до вибору саме цієї професії. Вимоги професійного характеру формуються за час фахової освіти і включають питання загальної та спеціальної підготовки. Загальна підготовка передбачає знання з історії, географії, економіки, краєзнавства та народознавства, права, психології. До загальної слід віднести вміння використовувати офісну техніку, користуватися ЕОМ, Internet тощо. Важливе місце слід відводити мовній підготовці спеціалістів,

адже на світовому ринку обов'язковою умовою роботи в туристичній галузі є вільне володіння двома-трьома іноземними мовами.

Спеціалізована ланка підготовки кадрів для туристичної сфери може бути поданою у вигляді трьох рівнів – виконавсько-технологічному, управлінсько-виконавському та управлінському. Так, виконавсько-технологічний рівень забезпечує середня спеціальна освіта, яка надає кваліфікацію молодшого спеціаліста, який може виконувати функції інспектора, екскурсовода та ін. Управлінсько-виконавський рівень забезпечує система вищої спеціальної освіти, яка готує бакалаврів та спеціалістів, котрі можуть виконувати функції консультантів, інструкторів-методистів, організаторів подорожей та екскурсій, керівників груп та підрозділів. Управлінський рівень забезпечують спеціалізовані кафедри вузів, які готують менеджерів туризму, керівників туристичних підприємств, консультантів з питань розвитку туризму тощо.

Завдяки такому спрямуванню підготовки кадрів формується блок спеціальної підготовки з менеджменту, маркетингу та реклами, технологій обслуговування, економіки, планування в туризмі. В залежності від базової освіти виділяються окремі напрямки спеціалізації: управління персоналом туристичної фірми, менеджер-економіст, маркетолог, екскурсознавство та ін.

Модель підготовки спеціаліста у сфері туризму включає два основних етапи – довузівської та вузівської підготовки.

Довузівська підготовка передбачає проведення загальної орієнтації, фахової орієнтації, а також тестування та співбесід з абітурієнтами. Загальна орієнтація проводиться шляхом організації бесід та лекцій серед учнівської молоді з метою подачі загального уявлення про спеціальність, низку питань, що вирішуються в даній галузі, її місце та роль в економіці. Фахова орієнтація проводиться у вигляді роботи з студентською молоддю завдяки використанню різних форм позашкільної роботи (гуртки, зльоти, походи, змагання, олімпіади тощо). Під час таких заходів одержуються первинні навички з туризму, молодь вчиться орієнтуватися на місцевості, бере участь у туристично-краєзнавчій роботі, тестування та співбесіди з абітурієнтами проводяться з метою виявлення психологічної готовності майбутніх фахівців до такого роду діяльності, даються певні рекомендації абітурієнтам щодо вибору майбутньої професії.

Ця ланка довузівської підготовки на даний час розвинена дуже слабо, майже відсутня, хоча має значний вплив на ефективність підготовки кадрів, зменшити втрати від неправильного вибору.

Вузівська підготовка включає дві складові – базову фахову та спеціальну фахову підготовки. В ході базової фахової підготовки надаються знання з базових фундаментальних дисциплін, поглиблюються – з загальноосвітньої та гуманітарної підготовки. Спеціальна фахова підготовка залежить від напрямку спеціалізації, обраної певним навчальним закладом. Ступенева освіта у вузах сприяє задоволенню попиту на спеціалістів різних категорій для різних ланок.

Світова практика дає дві моделі підготовки кадрів у управлінського рівня:

- у спеціалізованих вищих навчальних закладах та в університетах. Варіант підготовки у спеціалізованих вищих навчальних закладах переважає в країнах західної Європи;
- в університетах.

Університетська підготовка дає можливість поєднувати базові та спеціальні знання з організації та економіки туризму, маркетингу та менеджменту туризму, індустрії гостинності. Популярність та престижність фахової професійної підготовки впродовж останніх десятиріч можна пояснити великою роллю туризму у господарстві окремих країн та світовій економіці в цілому.

Слід також зазначити, що коливання попиту на послуги туризму впливає на характер зайнятості, адже під час «гарячого сезону» доводиться залучати значну кількість робочої сили різної кваліфікації, хоча, переважно, некваліфікованої. Останнє й приваблює до туризму трудових мігрантів. Крім того, слід зазначити, що позиції туристичної діяльності взаємопов'язані з рівнем розвитку та структурою господарства. Наприклад, у країнах, де туризм відіграє провідну роль в економіці, майже половина працездатного населення так чи інакше має відношення до туризму, а за структурою зайнятості можна робити висновки щодо рівня сформованості внутрішнього ринку туристичних послуг.

Як уже зазначалось, рівень обслуговування в туризмі дуже залежить від рівня підготовки працівників, що є особливістю галузі. Вхідження України у світовий туристичний процес потребує відповідного кадрового забезпечення.

Підготовкою кадрів для туристичної сфери в нашій країні займалися із 70-х рр. минулого століття, але ця підготовка обмежувалась кількістю спеціалістів та сферою прикладання праці і традиційно була пов'язана лише з підвищенням кваліфікації працівників, що за відсутності базової освіти не вирішувало кадрової проблеми. Спеціалізована середня фахова освіта надавалась Київським технікумом готельного господарства; методистів-організаторів туристсько-екскурсійної справи готували на географічному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка; перепідготовкою кадрів для різних сфер туристичної діяльності опікувалась система профспілок; екскурсоводів та гідів-перекладачів готували різні курси.

Розбудова індустрії туризму потребувала кваліфікованих фахівців з усіх спеціальностей. Тому зараз функціонує система підготовки кадрів усіх управлінських рівнів. Спеціальна фахова освіта для туристичної галузі здійснюється майже в 70 навчальних закладах різного рівня акредитації, більшість з яких – вузи, що надають кваліфікацію бакалавра, спеціаліста та проводять набір магістрів на відповідні спеціальності. Усі вони об'єднані в Асоціацію працівників навчальних закладів України туристичного і готельного профілю, яка ввійшла до відповідної структури ВТО. Спеціалізовані навчальні заклади діють у Києві та Донецьку. У класичних університетах Львова, Києва, Харкова, Сімферополя, Чернівців функціонують кафедри туризму. Фахівців для туризму готують і інші навчальні заклади Києва, Черкас, Умані, Дніпропетровська, Миколаєва, Тернополя, Одеси, Запоріжжя, Білої Церкви, Івано-Франківська, Луганська, Кіровограда, Чернігова, Ніжина та інших міст.

З досвіду світової практики розвитку туристично-рекреаційної діяльності, дана сфера потребує підготовки фахівців за 5-ма основними напрямками:

- менеджери туризму та рекреації, які забезпечують розробку туристично-рекреаційного, оздоровчо-розважального обслуговування турів та організацію обслуговування на туристичних маршрутах;

- фінансові менеджери (економісти), які забезпечують бізнес-планування та організацію комерційної й підприємницької діяльності в туристичних установах та фірмах;

- аніматори (фахівці з організації та розробки програм спілкування та організації дозвілля, рекреаційно-оздоровчих та реабілітаційних

заходів під час організації туристичної діяльності в окремих групах та установах;

- фахівці, які відповідають за розробку та реалізацію спеціальних циклів туристично-рекреаційних занять (інструктори-методисти, гідипровідники, тренери тощо);

- фахівці з культурно-пізнавального туризму, екскурсійної та музейної справи.

В останні роки розробляються нові стандарти програм, які передбачають включення комплексу дисциплін, що вивчають технології туристично-красознавчої діяльності, спортивно-оздоровчого туризму, підготовки та проведення екскурсій, організації групової та індивідуальної оздоровчо-туристичної діяльності. Передбачається включення дисциплін медико-біологічного та психолого-естетичного спрямування з метою врахування етнопсихологічного, етносоціального аспектів організації туристично-рекреаційної діяльності. В комплексі усі ці заходи сприятимуть підготовці фахівців широкого профілю й кваліфікації.

Потреба у фахівцях з туризму в Україні є і, за прогнозами спеціалістів, за умови покращення якості життя населення, буде зростати. А якісне кадрове забезпечення, підкріплене хорошою рекламою рекреаційно-туристичного потенціалу нашої держави, сприятиме виходу України на світові ринки та підвищенню конкурентоспроможності українського туристичного продукту.

Література:

1. Шаргун М. Кадрове забезпечення туристичної індустрії як чинник розвитку туризму в Україні / Микола Шаргун // Сіверянський літопис. – С.68-71.
2. Квартальнов В.А. Туризм / В.А. Квартальнов. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 320 с.
3. Лукашевич М.П. Соціологія туризму: [курс лекцій] / М.П.Лукашевич, Ф.Ф.Шандор. – Ужгород: Мистецька лінія, 2008. – 338 с.
4. Федорченко В.К. Історія туризму в Україні: [підручник] / В.К. Федорченко, Т.А. Дьорова. – К.: Вища школа, 2002. – 195 с.